

Racisme, witheid en theologie

Lezing van Janneke Stegeman op 7 januari 2018

Voor onze jaarlijkse lezing hadden we dit jaar de voormalig theologe van het jaar uitgenodigd, Janneke Stegeman. Haar interesse in het onderwerp van deze lezing werd gewekt toen ze in Jeruzalem woonde. Daar ervoer ze dat het een heel verschil maakt als je een conflict beoordeelt als neutrale buitenstaander of als iemand die deel uitmaakt van de wereld waarin dit conflict speelt.

Als je een vrouw bent, hetero en wit, ben je al niet meer neutraal. Voor Stegeman die als theoloog is geïnteresseerd in alle vragen betreffende de mens, is dit een belangrijk uitgangspunt. Lichamelijkheid is volgens haar een factor van belang in de theologie. Met Kerst gaat het bijvoorbeeld om de vleeswording van God in het menselijk lichaam. Ook in de liturgie speelt het brood als symbool voor het lichaam van Christus een rol van betekenis.

De gemiddelde kerkganger bij ons is tegenwoordig net als Stegeman wit, bovengemiddeld bemiddeld, hoger opgeleid en hetero. Dit zorgt ervoor dat deze niet een objectieve blik heeft. Het werkt bevrijdend als je je hiervan bewust gaat worden. Dan kun je ook meer empathie opbrengen voor mensen die niet in dit standaard-plaatje passen. Om uit deze valkuil te stappen moet je een strijd voeren zoals Jakob: hij worstelde met God in het verhaal van Genesis 22. Jakob kwam gehavend, maar sterker uit de strijd. In ieders leven zijn er dingen die een worsteling waard zijn. Bij het zien en ervaren van onrecht is neutraliteit geen optie, aldus Stegeman. De strijd aangaan betekent dat je je kwetsbaar opstelt; je loopt het risico te verliezen, maar je komt er altijd sterker uit tevoorschijn. In wat je kunt leren zit de zegen. Zo kun je als mens groeien bij het aangaan van de worstelingen die zich op je levenspad voordoen, enerzijds een enge, maar tegelijk ook een verrijkende ontwikkeling.

Als we het hebben over onze nationale identiteit dan moeten we ook de moeilijke verhalen hiervan niet uit de weg gaan, juist om ervan te leren. In de tijd van de kolonisatie was Nederland een christelijk land. Met een beroep op de bijbel werd de slavenhandel- met name van donkergekleurde mensen- verdedigd (zie voetnoot*). Het economisch belang werd met een beroep op de bijbel gerechtvaardigd. Gelukkig waren er ook in die tijd, in de 17^e eeuw, predikanten die zich tegen deze opvatting hebben verzet en in opstand kwamen tegen de handel in mensen, maar ze waren in de minderheid.

Pas nu realiseren we ons hoe het verhaal van de slavernij in elkaar zat. Bij het vormen van onze opvattingen worden wij altijd beïnvloed door ons individuele perspectief. Er bestaan tussen volkeren zeker genetische verschillen, maar raciale verschillen kunnen volgens Stegeman nooit worden bewezen. Bepaalde eigenschappen werden ten onrechte aan joden en ook aan moslims toegeschreven in de loop van de geschiedenis. Het geld voor de reizen van Columbus was geroofd van joden en moslims. En ook Luther zag joden en moslims als bedreigingen voor het christendom.

Het is hoog tijd dat we bereid zijn over ons verleden na te denken. Niet omdat we ons alsnog schuldig moeten voelen hierover, maar opdat we nu een objectieve mening kunnen vormen. Onze vooroordelen moeten we opzijzetten bijvoorbeeld in onze visie op het conflict tussen Joden en Palestijnen. Je leefomstandigheden bepalen de betekenis die je aan een tekst geeft.

Het ligt niet dogmatisch vast hoe je een tekst moet interpreteren; dat hangt af van de context van je persoonlijke leven.

*Er staat een verhaal in Genesis over Noach die in aanwezigheid van zijn zonen Sem, Cham en Jafet, zijn naaktheid toonde. Sem en Jafet willen hun vader zo niet zien en bedekken zijn naaktheid, in tegenstelling tot Cham. Dat had tot gevolg dat Noach de vloek uitsprak over Cham en zijn nakomelingen de Kanaänieten.

De volgende tekst was in het programmaboekje opgenomen. Het staat in het essay van Janneke Stegeman “Alles moet anders”:

Het denkwerk verrichten dat verricht moet worden/ Kritisch durven kijken, in de eerste plaats naar onszelf/Werken aan een andere wereld, en de hoop levend houden dat dat kan./Boos worden vanwege onrecht en ons ertegen verzetten vanuit liefde voor het leven./ Tranen huilen vanwege de pijn van zovelen en die van onszelf./Eerlijk zijn over hoe ons leven is en wat we ervaren.

Na de lezing was er gelegenheid om vragen te stellen en met elkaar in discussie te gaan. De bezoekers konden genieten van mooie muziek en na afloop was er gelegenheid na te praten en elkaar een goed nieuwjaar te wensen. Velen maakten hiervan gebruik. Een mooie samenkomst, met veel stof om in het nieuwe jaar over na te denken!

Annemarie,

Link naar haar gedachtengoed;

<http://www.jannekestegeman.com/2016/03/09/mozes-de-jihadist-en-de-macht-van-europeanen/>

